

УДК 332.036

О. І. ЧАЙКОВА, Ю. С. ЄВДОКІМЕНКО, М.В. БОБРОВСЬКИЙ

АНАЛІЗ ІСНУЮЧОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто питання існуючого інвестиційного клімату України, зокрема її місце в міжнародному дослідженні Світового банку за індексом «Ведення бізнесу» та оцінка інвестиційної привабливості України Європейською Бізнес Асоціацією. Визначено обсяги іноземних інвестицій, основні країни-інвестори України та галузі економіки, у які ці інвестиції спрямовані. Зроблено висновки, що галузями економіки, які потребують значного вливання інвестиційного капіталу, є передусім агропромисловий комплекс, енергетика, транспорт, зв'язок та морська галузь.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, іноземні інвестиції, галузь економіки, портове господарство, концесія.

Вступ. Розвиток сучасної економіки України неможливий без активізації інвестиційної діяльності, пошуку та залучення надійних інвесторів, які б розміщували свої інвестиції на довгострокові терміни, забезпечуючи цим стабільний розвиток важливих ланок господарства. Україна має всі шанси для залучення інвестиційних ресурсів та використання їх на користь економіки, тому що потенціал української економіки має досить широкі горизонти для свого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед наукових робіт на тему інвестування в економіку України та її інвестиційного клімату слід виділити дослідження Пересади А. А., Павлюка А. А., Коюди О. П., Будякова В. Є., Ковалю Н. В., Варламова Г. О. та Горошко К. О. Як показує аналіз наукової літератури, Україна має значний потенціал для залучення інвестицій.

Мета дослідження. Визначення рівня інвестиційної привабливості України; аналіз обсягів і сфер вливання іноземних інвестицій; виявлення перспективних сфер залучення інвестицій.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна діяльність відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого економічного зростання, ефективної реалізації політики економічних реформ. У нинішніх умовах уряд України змушений спрямовувати першочергові зусилля на досягнення фінансової стабілізації та вирішення низки гострих суспільно-політичних проблем. При цьому завдання переходу до інвестиційної моделі розвитку як базової передумови подальших економічних реформ має залишатись серед стратегічних пріоритетів діяльності влади.

За повідомленнями НБУ, перебування в Україні місії Світового банку збіглося із завершенням роботи в нашій державі місії Міжнародного валютного фонду з підготовки пакета економічних реформ, який буде підтриманий дворічним кредитом МВФ за програмою stand-by у розмірі 14-18 млрд. дол. США. Група Світового банку заявила про всебічну підтримку структурних реформ у нашій державі та готовність надати для сприяння економічному розвитку України пакет фінансової допомоги в розмірі до 3 млрд. дол. США. Допомога надаватиметься в рамках системних (1 млрд. дол.

США) та інвестиційних (1,2 млрд. дол. США) проєктів Міжнародного банку реконструкції та розвитку, фінансування Міжнародною фінансовою корпорацією програм підтримки банківського сектору, агробізнесу, інфраструктури та інших галузей української економіки (400 млн. дол. США) та надання технічної і консультативної підтримки.

Проведений аналіз джерел засвідчує про поступове, проте неухильне погіршення ситуації у сфері інвестиційної діяльності в останні роки. У 2012 році загальний обсяг освоєних капітальних інвестицій зріс на 8,3 % порівняно з 2011 р., проте таке зростання було значною мірою забезпечене фінансуванням інфраструктурних об'єктів до Євро-2012. Якщо у 2012 р. ще зберігалась доволі висока динаміка інвестицій, при цьому інвестиційна активність впродовж року знижувалась, то у 2013 році ситуація в інвестиційній сфері суттєво погіршилась, відбувалось поступове згортання інвестиційної діяльності: обсяг освоєних капітальних інвестицій скоротився на 11,1 % порівняно з попереднім роком.

Сьогодні єдиного підходу до дефініції «інвестиційна привабливість країни» не існує. На нашу думку, інвестиційний клімат, як сукупність окремих чинників політичного, правового, економічного, соціального та організаційного характеру, формує інвестиційну привабливість країни. Така думка підтверджується методиками практичних розрахунків рейтингової оцінки інвестиційної привабливості економік міжнародними організаціями.

Одним з найвпливовіших рейтингів оцінки інвестиційної привабливості у світі є індекс «Ведення бізнесу», який щороку розраховується Світовим банком та Міжнародною фінансовою корпорацією Doing Business. Методика розрахунку побудована на оцінці умов ведення бізнесу в кожній країні від реєстрації до ліквідації компанії. Індекс «Ведення бізнесу» є інтегральним показником із десяти складових (до 2011 року – із дев'яти), що впливають на його формування (табл. 1). Ці складові фактично являють собою рейтингові оцінки, розраховані на основі окремих обмежень що впливають на отримання чи досягнення результату.

Позитивні зрушення рейтингу України у 2013

році пов'язані, перш за все, зі значним поліпшенням умов започаткування бізнесу, реєстрації власності та зниженням податкового навантаження на бізнес. Однак сама система оподаткування, процедури з

ліквідації підприємств та умови отримання дозволу на будівництво і підключення до системи енергопостачання знаходять на низьких місцях у світовому рейтингу.

Таблиця 1 – Місце України у рейтинговому дослідженні Світового банку за індексом «Ведення бізнесу» у розрізі окремих складових у 2009-2013 роках

Категорії рейтингу	Місце у рейтингу по роках					Зміна позиції
	2009	2010	2011	2012	2013	
Реєстрація підприємств	128	136	118	116	50	+66
Отримання дозволу на будівництво	179	181	182	182	183	-1
Підключення до мережі електропостачання	...	...	169	170	166	+4
Реєстрація власності	140	160	165	168	149	+19
Кредитування	28	30	21	23	23	0
Захист інтересів інвесторів	142	108	108	114	117	-3
Система оподаткування	180	181	181	183	165	+18
Міжнародна торгівля	121	139	136	144	145	-1
Забезпечення виконання контрактів	48	43	44	44	42	+2
Ліквідація підприємств	143	145	158	158	157	+1
Ведення бізнесу	145	147	149	152	137	+15

Безпосередня оцінка інвестиційної привабливості України з вересня 2008 року також проводиться Європейською Бізнес Асоціацією (неурядова організація, яка об'єднує 950 європейських, міжнародних і вітчизняних компаній, що працюють в Україні). Об'єктом дослідження виступає інвестиційний клімат як сукупність політичних, економічних, законодавчих, регуляторних та інших факторів, які в кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання.

Динаміку Індексу інвестиційної привабливості України за вересень 2008 року – червень 2014 року представлено на рисунку 2.1. За підсумками другого кварталу 2014 року, Європейська Бізнес Асоціація покращила Індекс інвестиційної привабливості України до 2,74 бала, що на мою думку пов'язано, в першу чергу, з початком співробітництва в напрямку євроінтеграції України.

Українська економіка потребує капіталів для будівництва нових, реконструкції та модернізації діючих підприємств. Така іноземна допомога незначна і становить менш як 40 доларів на душу населення. Це значно менше, ніж в інших країнах з перехідною економікою. На жаль, зарубіжні аналітики розглядають нашу державу як регіон з майже 100% ризиком для інвестицій. Можна назвати численні складові цього ризику, серед яких особливе значення має недосконалість вітчизняного законодавства, що регулює цю важливу сферу міжнародної економічної діяльності України.

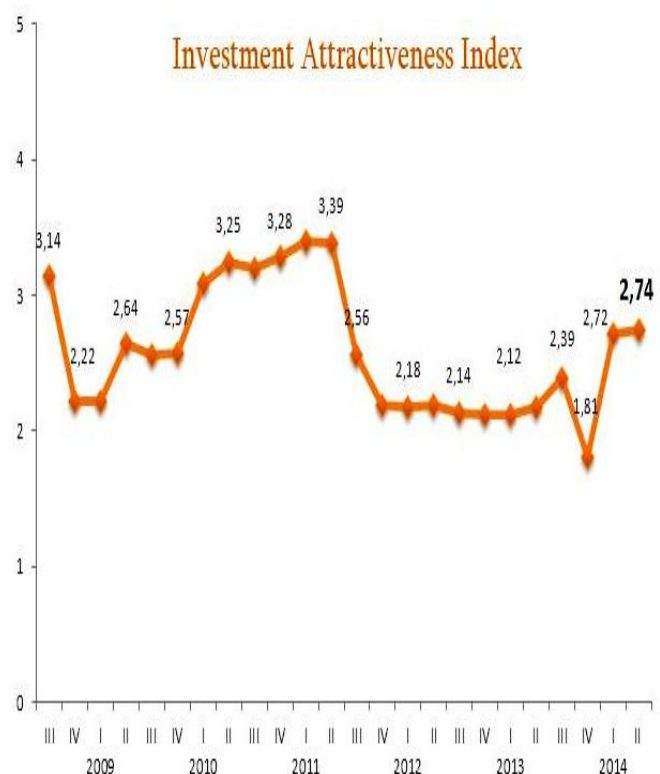

Рис. 1 – Динаміка Індексу інвестиційної привабливості України за вересень 2008 року – червень 2014 року

Інформація Державної служби статистики дає змогу поглянути на розмір іноземних інвестицій в Україну. Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (акціонерний капітал нерезидентів) на 1 липня 2014 року становив 50,022 млрд. дол., що на 6,767 млрд. дол., або на 11,92% менше від показника на початок 2014 року.

Нагадаємо, що в першому півріччі 2014 року гривня знецінилася по відношенню до долара США на 48% – до 11,82 грн/дол. за офіційним курсом, що діяв на 1 липня.

За інформацією Держстату, в основному зниження обсягу інвестицій обумовлене курсовою різницею, за рахунок чого акціонерний капітал знизився на 7,337 млрд. дол., тоді як вибуття акціонерного капіталу в першому півріччі виявилось незначним і становило 660 млн. дол., і одночасно надійшло 1,298 млн. дол. нових інвестицій.

Інвестиції прийшли із 133 країн світу. Основними інвесторами України, на яких припадає 55% від загального обсягу інвестицій, залишалися Кіпр, Німеччина та Нідерланди. Більш детально з країнами-інвесторами можна ознайомитись на рисунку 2.

Рис. 2 – Країни-інвестори та обсяги інвестицій в економіку України за 1 півріччя 2014 року

Об'єктивно Україна зацікавлена лише в тих іноземних інвестиціях, які будуть вкладатися в реальну економіку в рамках міжгалузевих пропозицій суспільного виробництва, система яких відповідає національно-державним інтересам України, і не зацікавлена в іноземних інвестиціях, які, надходячи навіть у реальний сектор економіки, сприяють формуванню таких міжгалузевих пропорцій відтворення, які в своїй сукупності відповідають економічним і геополітичним інтересам іноземних держав і транснаціональних корпорацій.

Більша частина залучених іноземних інвестицій припадає на українську промисловість – 16,080 млрд. дол., а також на установи фінансової і страхової діяльності – 12,669 млрд. дол., підприємства оптової і роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 6,424 млрд. дол., організації з роботи з нерухомістю – 4,047 млрд. дол., наукові і технічні організації – 3,313 млрд. доларів США. Розподіл іноземних інвестицій між галузями економіки України представлено на рисунку 3.

Рис. 3 – Розподіл іноземних інвестицій між галузями економіки України

Аналіз багатьох наукових джерел дає змогу стверджувати, що основними галузями в Україні, які потребують значного вливання інвестиційного капіталу, є передусім агропромисловий комплекс, енергетика, транспорт, зв'язок та морська галузь.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

- інвестиційний клімат формує інвестиційну привабливість країни;
- місце України у рейтинговому дослідженні Світового банку за індексом «Ведення бізнесу» у розрізі окремих складових у 2013 році покращилось на 15 пунктів;
- Європейська Бізнес Асоціація покращила Індекс інвестиційної привабливості України до 2,74 бала, що пов'язано з початком співробітництва в напрямку євроінтеграції України;
- основними країнами-інвесторами України, на яких припадає 55% від загального обсягу інвестицій, залишалися Кіпр, Німеччина та Нідерланди;
- більша частина залучених іноземних інвестицій припадає на українську промисловість, а також на установи фінансової і страхової діяльності.

Список літератури: 1. Боднар І. С. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі // Регіональна економіка. – 2009. – №4. – С. 62–70. 2. Івахненко І. М. Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан та можливості її активізації // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №2. – С. 7–9. 3. Варламова Г. О. Інвестиційний маркетинг і моніторинг галузей промисловості України // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №3(45). – С. 68–74. 4. Бутняров А. П. Сприятливий інвестиційний клімат країни – запорука залучення іноземних інвестицій / Бутняров А. // Ринок цінних паперів України. – 2008. – №3–4. – с. 29–32. 5. Гладка У. Б. Інвестиційна діяльність, її державне регулювання / У. Б. Гладка // Регіональна економіка. – 2009. – №2. – с. 49–55. 6. Ведення бізнесу в Україні – Doing Business – Всесвітній Банк. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/> - Дата звертання : 20 листопада 2014. 7. Європейська бізнес асоціація. Індекс інвестиційної привабливості – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/index.php>. - Дата звертання : 20 листопада 2014. 8. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Вісник НТУ «ХПІ» / Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». –

НТУ «ХПІ», 2014. – Режим доступу : <http://vestnik.kpi.kharkov.ua>. - Дата звертання : 20 листопада 2014. **9.** Концепція Державної цільової програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки – Режим доступу: <http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?get=564&id=2548.No.1>. - Дата звертання : 20 листопада 2014.

Bibliography (transliterated): **1.** Bodnar I. S. Problemi zaluchennya inozemnykh investitsiy v Ukrainu na suchasnomu etapi // Regional'na ekonomika. – 2009. – No.4. – P. 62–70. Print. **2.** Ivakhnenko I. M. Investitsiyna diyal'nist' v Ukraini: suchasniy stan ta mozhlivosti yiyi aktivizatsiyi // Investitsiyi: praktika ta dosvid. – 2010. – No.2. – P. 7–9. Print. **3.** Varlamova G.O. Investitsiyniy marketing i monitoring galuzey promislivosti Ukraini // Aktual'ni problemi ekonomiki. – 2005. – №3(45). –p.68–74. Print. **4.** Butnyarov A. P. Spriyatliviy investitsiyniy klimat krayini – zaporuka zaluchennya inozemnikh investitsiy / Butnyarov A. // Rinok tsinnikh paperiv Ukraini. – 2008. – №3–4. – p. 29–32. Print. **5.** Gladka U.B. Investitsiyna diyal'nist', yiyi derzhavne reguluyuvannya / U.B. Gladka // Regional'na ekonomika. – 2009. – No.2.

– p.49–55. Print. **6.** Vedeniye biznesa v Ukraine – Doing Business – Vsemirnyy Bank. Web. <<http://russian.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/>>. **7.** Evropeyska biznes asotsiatsiya. Indeks investitsiynoyi privablivosti. Web. 20 November 2014 <http://www.eba.com.ua/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=7&Itemid=13&lang=uk>. **8.** Natsional'niy tekhnichniy universitet «Kharkivs'kiy politekhnichniy institut». Visk NTU «KHPI» / Natsional'niy tekhnichniy universitet «Kharkivs'kiy politekhnichniy institut». – NTU «KHPI», 2014. Web. 20 November 2014 <<http://vestnik.kpi.kharkov.ua>>. **9.** Kontseptsiya Derzhavnoyi tsil'ovoyi programi rozvitku investitsiynoyi diyal'nosti na 2011–2015 roki. Web. 20 November 2014 <<http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?get=564&id=2548.No.1>>. **10.** Zakon Ukraini «Pro mors'ki porty». Web. 20 November 2014 <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4709-17/page2>>.

Надійшла (received) 28.11.2014

Відомості про авторів / About the Authors

Чайкова Олена Ігорівна, кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та фінансів; тел.: (057) 303-17-28; e-mail: bk@mail.ru.

Chaykova Olena Igorivna – Candidate of Technical Sciences (Ph. D.), Docent, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Associate Professor at the Department of Foreign-economic Activity and Finances; tel.: (057) 303-17-28; e-mail: bk@mail.ru.

Євдокименко Юлія Сергіївна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», студент; тел.: (095)5215663 e-mail: lik1992@mail.ru

Yevdokimenko Yulia Sergiivna - National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" student ;tel .: (095) 5215663 e-mail: lik1992@mail.ru